

УДК 341.29:[347.232.1:316.752(]477):061.1ЄС

ДЖЕРЕЛА АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА СУМІЖНИХ ПРАВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Наталія Сорока

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000,
e-mail: sorokanatala@gmail.com*

Проаналізовано джерела авторського права та суміжних прав у Європейському Союзі з моменту його заснування, зокрема актів первинного права, що містять основні засадничі положення у цій царині; актів вторинного права ЄС у вигляді директив та регламентів, завдяки яким здійснюється регулювання вказаних правовідносин з допомогою механізмів уніфікації та гармонізації національних законодавств. Одночасно наведено аналіз нормативно-правових актів держав-членів, міжнародних договорів та прецедентного права у вигляді рішень Суду ЄС.

Ключові слова: джерела права, авторське право, суміжні права.

Право інтелектуальної власності загалом та авторське право зокрема в Європейському Союзі впродовж останніх десятиліть розвиваються надзвичайно динамічно, привертаючи до себе особливу увагу як з боку інституцій ЄС, так і з боку академічних кіл. Здебільшого дослідники цих інститутів поділяють думку про те, що стандарти захисту прав інтелектуальної власності в Європейському Союзі значно вищі від міжнародних на рівні регулювання Всесвітньої організації інтелектуальної власності, Світової організації торгівлі та подекуди випереджують навіть розвиток права інтелектуальної власності США. Оскільки курс на інтеграцію до ЄС є пріоритетним напрямом зовнішньоекономічної політики України, прискорення адаптації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності набуває особливого значення у зв'язку з виконанням міжнародних зобов'язань України відповідно до Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС», Угоди між Україною та ЄС про наукове та технологічне співробітництво, плану дій «Україна – Європейський Союз», а також постійного діалогу між Україною та ЄС щодо захисту прав інтелектуальної власності, започаткованого за ініціативою Європейської Комісії.

Окремі аспекти авторського права і суміжних прав ЄС досліджували зарубіжні вчені, зокрема, Дж. Борнгамм, Д. Вейвер, Ф. Готцен, М. Ечауд, К. Карон, А. Кереве, Д. Ллевелін, А. Лукас, Г. Тріттон, Е. Ульмер, П. Хугенхольц та інші. Серед вітчизняних науковців цю проблематику вивчали Г. О. Андрощук, В. С. Дроб'язко, Р. В. Дроб'язко, Р. Є. Еннан, Ю. М. Капіца, Л. Т. Комзюк, В. І. Муравйов, С. К. Ступак та ін. Однак в українській юридичній

науці відсутні комплексні правові дослідження, пов'язані з визначенням місця права інтелектуальної власності (зокрема, авторського та суміжних прав) у системі права Європейського Союзу, механізмів уніфікації та гармонізації правового захисту цих прав, а також особливостей джерел права ЄС.

Метою цієї статті є дослідження та загальний аналіз джерел авторського права та суміжних прав Європейського Союзу, починаючи від моменту його заснування до сьогодні. Запропонований аналіз особливостей, специфіки та місця джерел авторського права та суміжних прав у системі права ЄС лежить в основі правильного розуміння механізмів міжнародно-правового регулювання цієї категорії прав у рамках Європейського Союзу.

Отже, систему джерел авторського права ЄС складають:

- акти первинного права – установчі договори, а саме: Договір про заснування Європейського Співтовариства (в редакції Лісабонського договору – Договір про функціонування Європейського Союзу), Договір про Європейський Союз, а також Хартія засадничих прав ЄС;

- акти вторинного права як основна форма правотворчої діяльності інститутів Європейського Союзу, спрямованої на уніфікацію та гармонізацію комунітарного законодавства у сфері захисту авторських та суміжних прав у вигляді директив та регламентів;

- нормативні акти держав-членів, спрямовані на імплементацію законодавства ЄС у сфері авторського права та суміжних прав у внутрішнє законодавство, а також національне законодавство в питаннях, не гармонізованих на рівні ЄС;

- міжнародні договори, учасниками яких є Європейський Союз та держави-члени;

- джерела прецедентного права – рішення Суду ЄС.

Акти первинного права. Наголосимо, що первинні установчі документи ЄС не містили положень щодо врегулювання питань інтелектуальної власності. Натомість у ст. 295 Договору про заснування Європейської Економічної Спільноти, підписаному 21 березня 1957 року, закріплена така норма: *«Цей Договір у жодному разі не порушує норм держав-членів, що регулюють систему права власності»*. Цю загальну норму поширювали і на право інтелектуальної власності, яке мало очевидний територіальний характер та регулювали внутрішніми законодавствами держав-членів. Цікавою з цього приводу є думка італійського дослідника В. Скордамалья, який вважає, що країни-засновники свідомо уникали положень, які б наділяли новоутворені інституції повноваженнями у сфері інтелектуальної власності, з одного боку, не вважаючи за доцільне дублювати роботу на той час існуючого у ВОІВ Центру міжнародного співробітництва й паралельно створювати новий центр переговорів, а з іншого – щоб уникнути ризику перерозподілу влади між національними адміністративними органами та наднаціональними інституціями [17, с. 27].

Статтями 28–29 ДзЄС заборонили кількісні обмеження та еквівалентні дії між державами-членами, які створюють перешкоди для вільного пересування

товарів у межах спільного ринку. Однак ст. 30 Договору визначає, що заборона кількісних обмежень між державами-членами *«не виключає заборон чи обмежень на імпорт, експорт і транзит товарів відповідно до принципів ... захисту промислової та комерційної власності»*. Цей виняток опосередковано підтверджує наведену думку про те, що держави-засновниці мали намір відокремити інтелектуальну власність, зокрема авторське право та суміжні права, від юрисдикції інституцій Співтовариства [17, с. 28].

Такий підхід до регламентації цього виду правовідносин на практиці призвів до невідповідності між принципами спільного ринку і правами інтелектуальної власності, які мають територіальний характер, що в результаті створило обмеження у вільному русі товарів та свободі конкуренції [3, с. 19].

Вагому роль у заповненні цієї прогалини відіграв Суд ЄС, який у своїх рішеннях надав визначення *«специфічного предмета охорони»*, *«вичерпання прав»*, про що йтиме мова далі.

З набранням чинності Лісабонським договором 1 грудня 2009 року компетенція ЄС у сфері інтелектуальної власності значно розширилася.

У Розділ VII *«Спільні правила щодо конкуренції, оподаткування та зближення законодавств»* Договору про функціонування Європейського Союзу ввели окрему статтю 118: *«В контексті запровадження і функціонування внутрішнього ринку Європейському Парламентові та Раді, діючи згідно зі звичайною законодавчою процедурою, належить запроваджувати заходи щодо утворення європейських прав інтелектуальної власності з метою забезпечення однакового захисту прав інтелектуальної власності у всьому Союзі та створення централізованих загальносоюзних дозвільних, координаційних та наглядових режимів»*. Отож, як слушно зауважує Ю. Капіца, було визначено спеціальну компетенцію спільноти для європейських прав інтелектуальної власності [3, с. 22]. Окрім цієї ключової статті, врегульовані й інші питання щодо прав інтелектуальної власності. Зокрема, у ст. 207 ДфЄС (ст. 133 ДзЄС) обумовлено, що спільна торговельна політика повинна ґрунтуватися на однакових принципах, що стосується, зокрема, *«торговельних аспектів інтелектуальної власності»*.

У світлі захисту авторського права цікавою є нова редакція ст. 262 ДфЄС (ст. 229а ДзЄС), згідно з якою Рада уповноважена надавати Судові ЄС юрисдикцію у спорах щодо застосування актів, що створюють *європейські права інтелектуальної власності*. Нагадаємо, що в попередній редакції йшлося про юрисдикцію суду у спорах, пов'язаних із застосуванням актів стосовно прав промислової власності.

Завершуючи аналіз актів первинного права ЄС у сфері інтелектуальної власності, окремо слід відзначити Хартію засадничих прав Європейського Союзу від 07.12. 2000 року, яка після вступу в дію Лісабонського договору має юридично обов'язковий характер та наділена такою ж самою юридичною силою, що й установчі Договори. Статтю 17 Хартії, яка гарантує особі захист права на власність, доповнили спеціальною нормою, за якою *«інтелектуальну власність належить захищати»*. Це свідчить про особливу увагу інституцій

Європейського Союзу до охорони інтелектуальної власності, зокрема авторського права, що становить невід'ємний елемент для успішного функціонування внутрішнього ринку, сприяння інноваціям та творчості, а також розвитку зайнятості та поліпшення конкурентоспроможності.

Акти вторинного права. Як справедливо зазначає професор С. Ю. Кашкін, попри своє другорядне положення в ієрархії джерел права ЄС, акти вторинного права слугують найдинамічнішим компонентом правової системи Європейського Союзу [15, с. 51]. Саме з допомогою регламентів, директив, резолюцій наднаціональні органи Союзу здійснюють регулювання суспільних відносин з питань авторського права та суміжних прав, що належать до їхньої компетенції.

Правове регулювання авторського права та суміжних прав в ЄС відбувається шляхом гармонізації, тобто через прийняття директив, які покликані подолати найістотніші розбіжності в правових системах держав-членів та зблизити їхні законодавства з окресленого кола питань. Директива є актом ЄС, який, попри свою обов'язковість для держав-членів, не має прямої дії, в результаті чого форму та методи його імплементації покладають на держави-члени [6, с. 92]. Тим часом у сфері промислової власності правове регулювання на рівні ЄС полягає здебільшого у виданні регламентів – актів уніфікації, роль яких полягає, за твердженням Р. Є. Еннана, в запровадженні однакових правил поведінки та об'єктів виключних прав інтеграційного характеру [7, с. 112].

Як уже зазначено вище, конфлікт між принципами спільного ринку та правами інтелектуальної власності, які за своїм свого територіальним характером можуть обмежувати вільний рух товарів та свободу конкуренції, на першому етапі вирішував Суд ЄС. Його рішення мали чимале значення для підготовки майбутніх законодавчих заходів Союзу.

Початок гармонізації законодавства ЄС у галузі авторського права та суміжних прав пов'язують з опублікуванням 07.06.1988 р. Зеленої книги «Авторське право та виклик технологій – питання авторського права, що вимагають невідкладних дій». Це своєрідна точка відліку, від якої починається процес гармонізації, спрямований на усунення в державах-членах розбіжностей у набутті та реалізації прав інтелектуальної власності та зближення законодавств з метою утворення єдиного ринку товарів та послуг, захищених авторським правом, зняття правових бар'єрів для торгівлі, зміцнення конкурентоспроможності економіки, захисту творчості та інвестицій.

Правовою підставою для гармонізації слугували статті 94–97 ДзЄС щодо зближення законодавства. Зокрема, у ст. 95 (1) визначено повноваження Ради з ухвалення заходів «щодо зближення законодавчих, підзаконних чи адміністративних норм держав-членів, спрямованих на запровадження та функціонування внутрішнього ринку».

На цьому етапі прийняті такі директиви ЄС у галузі авторського права та суміжних прав:

– Директива Ради від 14 травня 1991 року про правову охорону комп'ютерних програм (91/250/ЄЕС, кодифікована версія 2009/24/ЄС);

– Директива Ради від 19 листопада 1992 року про право на прокат, право на позичку та деякі суміжні права у сфері інтелектуальної власності (92/100/ЄЕС, кодифікована версія 2006/115/ЄС);

– Директива Ради від 27 вересня 1993 року про координацію деяких положень авторського права і суміжних прав за застосування їх до супутникового мовлення та кабельної ретрансляції (93/83/ЄЕС);

– Директива Ради від 29 жовтня 1993 року про гармонізацію строку охорони авторського і деяких суміжних прав (93/98/ЄЕС, кодифікована версія 2006/116/ЄС);

– Директива ЄП та Ради від 11 березня 1996 року про правову охорону баз даних (96/9/ЄС).

Наступні зміни в авторському праві Європейського Союзу пов'язані з викликами авторському праву та суміжним правам в умовах інформаційного суспільства, адже поширення мережі Інтернет змусило відшукувати рішення щодо особливостей використання та захисту авторського права в нових умовах [3, с. 25]. У зв'язку з цим 19.07.1995 р. опублікували Зелену книгу «Про авторське право та суміжні права в інформаційному суспільстві».

Водночас на міжнародному рівні в рамках ВОІВ прийняті Договори про авторське право та про виконання та фонограми 20.12.1996 року, які скорочено іменують Інтернет-договорами. ЄС є стороною обох договорів на підставі рішення Ради № 2000/278/ЄС від 16.03.2000 року про приєднання від імені Європейської спільноти до Договору ВОІВ про авторське право та Договору ВОІВ про виконання та фонограми. Саме з метою виконання міжнародних зобов'язань за цими договорами, які власне піднесли захист авторського права та суміжних прав на новий рівень, прийняті:

– Директива ЄП та Ради від 08 червня 2000 року про деякі правові аспекти послуг в інформаційному суспільстві, зокрема в електронній комерції, в межах внутрішнього ринку (2000/31/ЄС);

– Директива ЄП та Ради від 22 травня 2001 року про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві (2001/29/ЄС).

Остання директива посідає особливе місце серед актів ЄС у сфері авторського права та суміжних прав. На відміну від попередніх директив, які стосувалися окремих видів прав, вона поширює гармонізацію на весь обсяг *acquis communautaire* у цій царині. Тому британські дослідники прав інтелектуальної власності (зокрема, Г. Трігтон) вважають інформаційну директиву найбільшим горизонтальним правовим актом та попередником Європейського кодексу з авторського права [20, с. 488].

Тим часом значні розбіжності в державах-членах щодо застосування права слідування (*droit desuite*), які негативно позначилися на внутрішньому ринку обігу творів мистецтва, стали причиною прийняття Директиви ЄП та Ради від 27 вересня 2001 року про право слідування на користь автора оригінального твору мистецтва (2001/84/ЄС).

Відповідно до завдань створення Єдиного ринку для Європи XXI століття 16 липня 2008 року опублікували Зелена книгу «Авторське право в економіці на основі знань», яка ознаменувала новий етап у розвитку авторського права ЄС та спричинила до певних обмежень у випадках бібліотек та архівів, при розповсюдженні інформації у зв'язку з навчанням та науковими дослідженнями, для людей з обмеженими фізичними можливостями. Відповідно до цієї стратегії прийняли останню *Директиву ЄП та Ради від 25 жовтня 2012 року про випадки дозволеного використання сирітських творів (2012/28/ЄС)*.

Окрім матеріальних норм права інтелектуальної власності Європейського Союзу, активно впроваджують і процесуальні норми, спрямовані на правову охорону об'єктів інтелектуальної власності, способи забезпечення та захисту прав на результати інтелектуальної творчої діяльності [7, с. 115].

Десятилітні зусилля Європейської комісії із запровадження єдиних стандартів забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності завершилися прийняттям *Директиви ЄП та Ради від 29 квітня 2004 року про забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності (2004/48/ЄС)*, яка є провідним документом уніфікації цивільно-правових способів захисту інтелектуальної власності в Європі та важливим кроком впровадження горизонтальних інструментів боротьби з піратством.

Окрім цього, варто згадати і митні засоби захисту інтелектуальної власності, які успішно впроваджують шляхом прийняття регламентів:

- Регламент Ради (ЄЕС) № 3842/86 від 01 грудня 1986 року про заходи щодо *запобігання випуску для вільного обігу контрафактних товарів*;
- Регламент Ради (ЄЕС) № 3295/94 про заходи щодо *запобігання випуску для вільного обігу, експорту, реекспорту або призупинення випуску контрафактних чи піратських товарів* (зі змінами, внесеними Регламентом Ради (ЄЕС) № 241/1999 від 25 січня 1999 року);
- Регламент Комісії (ЄЕС) № 1367/95 від 16 червня 1995 року, що містить положення про *імплементацію Регламенту Ради (ЄЕС) № 3295/94* про заходи щодо запобігання випуску для вільного обігу, експорту, реекспорту або призупинення випуску контрафактних чи піратських товарів (зі змінами, внесеними Регламентом Комісії (ЄЕС) № 2549/1999 від 02 грудня 1999 року);
- Регламент Ради (ЄС) № 1383/2003 від 22 липня 2003 року щодо митних заходів *стосовно товарів з підозрою на порушення певних прав інтелектуальної власності* та заходів, що вживатимуть стосовно товарів, які порушують такі права.

Нормативні акти держав-членів. Як уже зазначено, процес гармонізації авторського права та суміжних прав у Європейському Союзі здійснюється шляхом прийняття директив, які в подальшому проходять процес імплементації у національні правопорядки держав-членів. Отже, директивам повинні кореспондувати відповідні нормативно-правові акти внутрішнього законодавства держав-членів, які цілковито або частково відтворюють їхні положення.

Окрім вказаних нормативних актів, до джерел авторського права та суміжних прав держав-членів слід зачислити й акти у сферах правовідносин, не гармонізованих на рівні ЄС. Це стосується, зокрема: колективного управління майновими правами на об'єкти авторського права та суміжних прав; публічного використання фонограм і відеограм, опублікованих з комерційною метою; приватного копіювання; репрографічного відтворення; фільмів, аудіовізуальних творів та відеограм; моральних прав тощо, дослідженням яких успішно займаються вітчизняні науковці Ю. М. Капіци та С. К. Ступака [3, с. 539].

Міжнародні договори. Як відомо, більшість держав-членів ЄС є учасниками численних міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності, зокрема авторського та суміжних прав. Окрім того, учасником кількох договорів є власне Європейський Союз. Як стверджує Р. Є. Еннан, ця участь зумовлює зовнішній вплив на уніфікацію комунітарного законодавства у сфері авторського права та засобів його реалізації [7, с. 115].

Здебільшого, міжнародні договори адмініструє ВОІВ – спеціалізована агенція ООН, головною метою якої є заохочення творчої діяльності та забезпечення захисту інтелектуальної власності в усьому світі. Наведемо перелік цих конвенцій та договорів:

– Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 09 вересня 1886 року (в редакції Паризького акта 24 липня 1971 року) – 167 країн-учасниць; історично була першим документом, який започаткував міжнародно-правову охорону авторського права;

– Римська конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення, 26 жовтня 1961 року – 91 країна-учасниця; з її прийняттям розпочався міжнародно-правовий захист суміжних прав;

– Женевська конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм, 29 жовтня 1971 року – 78 країн-учасниць;

– Брюссельська конвенція про розповсюдження несучих програми сигналів, що передають через супутники, 21 травня 1974 року – 35 країн-учасниць;

– Договір ВОІВ про авторське право, Женева, 20 грудня 1996 року – 90 країн-учасниць; підписаний ЄС 20.12.1996, ратифікований 14.12.2009, в дії з 14.03.2010 року;

– Договір ВОІВ про виконання і фонограми, Женева, 20 грудня 1996 року – 91 країна-учасниця; підписаний ЄС 20.12.1996, ратифікований 14.12.2009, в дії з 14 березня 2010 року;

– Пекінський договір про аудіовізуальні виконання, 24 червня 2012 року, підписаний ЄС 19 червня 2013 року, в силу не вступив.

Оскільки усі держави ЄС і власне Європейський Союз є членами Світової організації торгівлі, на них поширюється дія Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS), що набрала чинності 01 січня 1995 року (слугує додатком до Маракешького договору, яким була заснована СОТ), що

запроваджує базовий рівень охорони прав інтелектуальної власності, заходи щодо забезпечення охорони та порядок вирішення спорів.

Наділена спеціальною компетенцією в галузі культури, окрему роль у сфері авторського права відіграє ЮНЕСКО, яка адмініструє Всесвітню конвенцію про авторське право, укладену 6 вересня 1952 року в Женеві.

На завершення варто згадати Антиконтрафактну торговельну угоду АСТА, підписану в Токіо 05 жовтня 2011 року США, Канадою, Японією, Марокко, Новою Зеландією, Сінгапуром, Кореєю. Її підписали 2 січня 2012 року 22 держави-члени ЄС. Угода викликала різку критику з боку академічних кіл, правозахисників та масові протести у країнах Європейського Союзу. 04 липня 2012 року Європейський парламент проголосував проти схвалення АСТА. За таких обставин ані ЄС, ані його члени не можуть бути стороною такої угоди.

Джерела прецедентного права. Як уже зазначено, впродовж перших десятиліть існування Європейського Співтовариства рішення Суду ЄС відігравали надзвичайно важливу роль у врегулюванні правовідносин, пов'язаних з реалізацією авторського права та суміжних прав. Рішення Суду ЄС та тлумачення ним окремих статей установчих договорів були спрямовані на вирішення конфлікту між потребами спільного ринку та правами інтелектуальної власності. Так були сформульовані доктринальні принципи «специфічного предмета охорони», «вичерпання прав», «міжнародного вичерпання прав», які мали вирішальне значення для відшукування компромісу між інтересами правовласників та потребами вільного руху товарів, послуг та добросовісної конкуренції. За відсутності відповідної гармонізації на рівні Європейського Співтовариства цей перший етап правозастосування суто прецедентного характеру дав змогу виявити прогалини у правовому врегулюванні та окреслити шляхи розв'язання головних проблем [7, с. 112].

Прецедентне право і надалі посідатиме важливе місце серед джерел авторського права та суміжних прав ЄС. Найвідчутніше це у тих сферах, які ще не повністю гармонізовані на рівні ЄС – колективному управлінні майновими правами, приватному копіюванні, репрографічному відтворенні тощо. Окрім цього, після прийняття актів гармонізації про охорону окремих об'єктів авторських прав, щодо яких у державах-членах були різні підходи до врегулювання, виникає ціла низка судових процесів. Наприклад, у випадку директиви про правову охорону баз даних (96/9/ЄС), яка через відмінності у законодавствах держав-членів щодо захисту баз даних, критерію оригінальності та права *suī generis*, а також невизначеність окремих важливих понять зумовила інтенсивну роботу Суду ЄС з надання тлумачень та роз'яснень.

Немало рішень Суд ЄС прийняв і у зв'язку з Директивою про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві (2001/29/ЄС), яка містила доволі широке формулювання щодо винятків, обмежень, засобів захисту технологічних заходів та залишила низку питань на розгляд національних органів.

Дослідження джерел авторського права та суміжних прав Європейського Союзу дає підстави дійти таких висновків:

1. Акти первинного права – установчі договори – містять основні засадничі положення, які встановлюють загальні правила регулювання авторського та суміжних прав у Європейському Союзі. З набранням чинності Лісабонським договором 1 грудня 2009 року повноваження ЄС у сфері інтелектуальної власності значно розширилися та, відповідно до ст. 118, була визначена спеціальна компетенція спільноти для європейських прав інтелектуальної власності.

2. Акти вторинного права у вигляді директив та регламентів є основними джерелами авторського та суміжних прав у Європейському Союзі, завдяки яким здійснюється регулювання правовідносин у зазначеній царині з допомогою механізмів гармонізації та уніфікації законодавств держав-членів. Здебільшого директиви Європарламенту та Ради регулюють окремі категорії авторського та суміжних прав, зокрема охорону комп'ютерних програм, баз даних, строки охорони, право на прокат, позичку, право слідування. Водночас прийнято кілька директив горизонтального характеру, які поширюють свою дію на весь обсяг *acquis communautaire*. Це стосується, зокрема, директиви про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві та директиви про забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності.

3. Нормативно-правові акти держав-членів, приведені у відповідність до директив Європарламенту та Ради в галузі авторського права та суміжних прав, а також внутрішнє законодавство держав-членів у сферах, не гармонізованих на рівні ЄС, становлять вагомую частину джерел авторського права та суміжних прав ЄС.

4. Оскільки більшість держав-членів ЄС, а також і власне ЄС є учасниками численних міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності, міжнародні договори є невід'ємною частиною джерел права ЄС. Однак завдяки активному процесу гармонізації та уніфікації законодавств держав-членів їхня роль у системі джерел авторського та суміжних прав ЄС поступово зменшується.

5. Прецедентне право посідає важливе місце серед джерел авторського права та суміжних прав ЄС. Рішення Суду ЄС, тлумачення ним окремих статей установчих договорів, що дало підстави сформулювати доктринальні принципи специфічного предмета охорони та вичерпання прав, відігравали головну роль у врегулюванні цього виду правовідносин у перші десятиліття існування Європейського Співтовариства. Зі вступом у силу Лісабонського договору значення рішень Суду ЄС у галузі авторського права та суміжних прав поступово зростає.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Абдуллин А. И.* Право Европейских Сообществ: К вопросу классификации источников / А. И. Абдуллин // Правоведение. – 2002. – № 1. – С. 196.

2. *Абдуллин А. И.* Право интеллектуальной собственности в Европейском Союзе: генезис, унификация, перспективы развития : автореф. дисс. на соискание уч. степени д-ра юрид. наук.: спец. 12.00.03, 12.00.10 – Международное право, Европейское право. – М., 2006. – 24 с.
3. Авторське право і суміжні права в Європі : монографія / Ю. М. Капіца, С. К. Ступак, О. В. Жувака. – К. : Логос, 2012. – 696 с.
4. *Брацук І. З.* Імплементация права Європейського Союзу в національних правопорядках держав-членів : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук.: спец. 12.00.11. – Міжнародне право / *Брацук І. З.* – Львів, 2011. – 200 с.
5. *Дроб'язко В.* Право інтелектуальної власності Європейського Союзу / В. Дроб'язко // Питання розвитку права інтелектуальної власності : збірник наукових праць. К. – 2006. – Вип. 4. – С. 66–113.
6. *Дроб'язко В.* Правове регулювання авторського права і суміжних прав в Європейському Союзі / В. Дроб'язко // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2009. – № 1. – С. 3–13.
7. *Еннан Р. Є.* Правова охорона інтелектуальної власності в Європейському Союзі: передумови формування, сучасний стан, тенденції розвитку / Р. Є. Еннан // Часопис цивілістики. – 2012. – Вип. 13. – С. 110–118.
8. *Капіца Ю.* Розвиток права інтелектуальної власності в Європейському Союзі / Ю. Капіца // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К., 2006. – С. 45–48. – (Серія Міжнародні відносини; вип. 33–34).
9. *Комзюк Л.* Гармонізаційний потенціал проекту Кодексу європейського авторського права / Л. Комзюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К., 2001. – С. 44–46. – (Серія Юридичні науки; вип. 88).
10. *Комзюк Л. Т.* Деякі питання гармонізації суміжних прав у контексті європейської інтеграції / Л. Т. Комзюк // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2007. – № 5. – С. 53–59.
11. *Комзюк Л. Т.* Деякі проблеми гармонізації авторського права ЄС / Л. Т. Комзюк // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2008. – № 5. – С. 59–64.
12. Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору). – К. : К.І.С., 2010. – 536 с.
13. Конституційні акти Європейського Союзу. – К. : Юстиніан, 2005. – 512 с.
14. *Крупчан О. О.* Міжнародно-правові механізми охорони і захисту авторських прав / О.О.Крупчан // Питання розвитку права інтелектуальної власності : збірник наукових праць. – К., 2009. – Вип. 8. – С. 109–110.
15. Право Европейского Союза : учеб. пособие / под. ред. С. Ю. Кашкина. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2011. – 274 с.
16. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу і законодавство України / за ред. Ю. М. Капіци. – К. : Слово, 2006. – 1104 с.
17. Право інтелектуальної власності ЄС : навч. посібник / за ред. В. Скордамалья. – К. : ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, 2004. – 156 с.
18. *Ханина К.* Генезис права интеллектуальной собственности Европейского Союза / К. Ханина // Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права. – 2004. – № 4. – С. 44–54.
19. *Caron Christophe.* Droit d'auteur et droits voisins / Caron Christophe ; 3e édition. – Paris : LexisNexis SA, 2013. – 623 p.
20. *Davis Richard.* Intellectual property in Europe / Davis Richard, Tritton Guy ; 3rd edition. – London : Sweet & Maxwell, 2008. – 1275 p.

Стаття надійшла до редколегії 01.03.2014

Прийнята до друку 20.03.2014

SOURCES OF EUROPEAN UNION LAW ON COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS

Nataliya Soroka

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000*

The present article proposes a general analysis of sources of European Union law on copyright and related rights from the moment it was established and till now. The primary law consisting mainly of the founding Treaties sets the general principles for determining European policies on copyright and related rights. Upon the entry into force of the Lisbon Treaty the EU intellectual property rights fall within the exclusive competence of the EU. Secondary legislation comprising the binding legal instruments such as EU regulations and directives should be considered as the main source of EU law on copyright and related rights. Mostly, the EU directives deal with specific categories of copyright and related rights such as computer programs, databases, rental, lending and resale rights. The present article also deals with legislations of members-states, international treaties and case law by the Court of Justice of the European Union.

Key words: Sources of law, copyright, related rights.

**ИСТОЧНИКИ АВТОРСКОГО ПРАВА И СМЕЖНЫХ ПРАВ
В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ**

Наталія Сорока

*Львівський національний університет імені Івана Франко,
ул. Університетська, 1, г. Львів, Україна, 79000*

Проанализированы источники авторского права и смежных прав в Европейском Союзе, начиная с момента его учреждения, включая акты первичного права, содержащие основоположные принципы в данной сфере; актов вторичного права ЕС в виде директив и регламентов, благодаря которым осуществляется регулирование указанных правоотношений с помощью механизмов унификации и гармонизации национальных законодательств. Одновременно приведен анализ нормативно-правовых актов государств-членов, международных договоров и решений Суда ЕС.

Ключевые слова: источники права, авторское право, смежные права.